

IV. PORODNOST

V průběhu roku 2007 se v České republice živě narodilo 114,6 tisíce dětí¹, což bylo o 8,8 tisíce více než v roce předchozím a nejvíce od roku 1995, kdy počet živě narozených poprvé klesl pod sto tisíc. Tak vysoký meziroční růst byl zaznamenán naposledy v první polovině sedmdesátých let, během tzv. *babyboomu Husákových dětí*. Úroveň úhrnné plodnosti vloni stoupla na hodnotu 1,44 živě narozených dětí na jednu ženu v reprodukčním věku, a odpoutala se tak od hodnot ležících pod hranicí 1,3, která je považována za velmi nízkou úroveň (tzv. *lowest-low fertility*). Nejvíce přitom rostla úhrnná plodnost druhého pořadí, na 0,53 dětí na jednu ženu; u prvního pořadí činila 0,69 a u třetího a vyššího pořadí 0,22 dětí na ženu. V absolutních počtech tvořily přesně polovinu přírůstku děti druhého pořadí, kterých přibýlo 4,4 tisíce, zbylé dvě čtvrtiny se dělí rovným dílem mezi děti prvního pořadí (2,2 tis.) a třetího a vyššího pořadí (také 2,2 tis.). Nárůst plodnosti druhého pořadí byl přitom zapříčiněn především tím, že své druhé dítě začaly plodit relativně silné populační ročníky žen 1975-1977. Nezanedbatelné jsou také počty dětí třetího a vyššího pořadí, jež se narodily ženám z generace 1973 a 1974.

Tab. IV.1 Ukazatele plodnosti, 1991-2007

Ukazatel	1991	1999	2002	2005	2006	2007
Živě narození	129 354	89 471	92 786	102 211	105 831	114 632
Mrtvě narození	496	303	261	287	299	315
Narození celkem	129 850	89 774	93 047	102 498	106 130	114 947
Úhrnná plodnost	1,86	1,13	1,17	1,28	1,33	1,44
Úhrnná plodnost 1. pořadí	0,91	0,53	0,56	0,63	0,66	0,69
Úhrnná plodnost 2. pořadí	0,68	0,43	0,43	0,46	0,48	0,53
Úhrnná plodnost 3. a vyššího pořadí	0,27	0,18	0,18	0,19	0,19	0,22
Průměrný věk matek	24,7	26,9	27,8	28,6	28,9	29,1
Průměrný věk matek při narození 1. dítěte	22,4	24,6	25,6	26,6	26,9	27,1
Průměrný věk matek při narození 2. dítěte	25,7	27,7	28,7	29,6	29,9	30,1
Průměrný věk matek při narození 3. a dalšího dítěte	30,0	31,5	32,3	32,8	33,0	33,1
Předmanželské koncepce (%)	50,6	43,0	37,6	31,7	30,1	30,4
Čistá míra reprodukce	0,89	0,55	0,56	0,62	0,64	0,70
Podíl plodnosti realizované ve věku 30+ (%)	13,5	24,1	30,7	37,7	40,5	43,2
Podíl plodnosti 1. pořadí realizované ve věku 30+ (%)	4,1	10,0	14,4	21,2	24,1	26,0

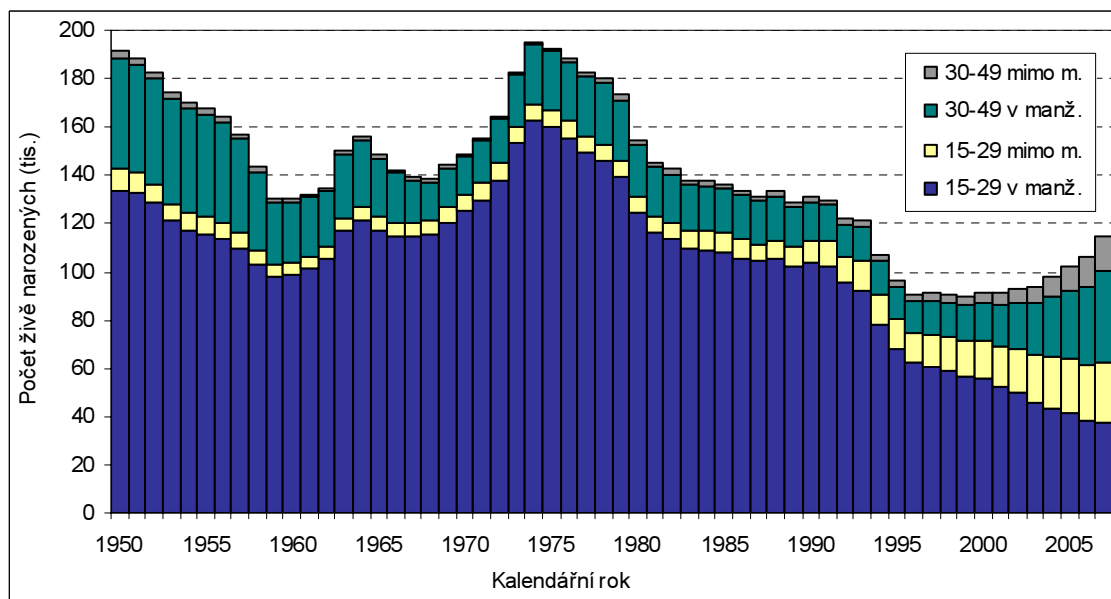
Pokud srovnáme období 1991-1999 a období 1999-2007, nalezneme velké odlišnosti ve struktuře prvotního poklesu a následného zpětného růstu počtu narozených. V prvním období klesl počet narozených o téměř 40 tisíc (-39,9 tis.) a hlavními komponentami poklesu byly děti narozené v manželství (-45,6 tis.), prvního pořadí (-21,7 tis.) a ženám ve věku do 25ti let (-40,5 tis.); pokles byl nepatrně kompenzován růstem počtu narozených mimo manželství (+5,7 tis.). Ve druhém období 1999-2007 (celkový nárůst o 25,2 tisíce) se pokles počtu dětí narozených v manželství zastavuje (+4,0 tis.), navíc roste počet mimomanželsky narozených (+21,1 tis.), a to prvního (+13,0 tis.) i vyšších pořadí (+8,1 tis.). Pokračující pokles plodnosti v mladém věku do 25 let (-17,6 tis.) vyrovnává nárůst ve věku 25-29 let (+8,4 tis.), ale především ve věku 30-34 let (+26,9 tis.), ale i vyšším (+7,5 tis.).

Z dlouhodobého hlediska však plodnost stále zůstává na nízké úrovni, nezajišťující prostou reprodukci generací. Čistá míra reprodukce, vyjadřující počet živě narozených dívek na jednu ženu, které se dožijí věku své matky v době porodu, dosáhla hodnoty 0,70, což znamená, že v dlouhodobém horizontu by se při současné úrovni plodnosti reprodukoval početní stav generace pouze ze 70 %. Přitom v roce 1991 to bylo téměř 90 %, naopak v roce 1999 pouze 55 %. Česká republika však již v současnosti nepatří mezi státy s nejnižší plodností v Evropě a na světě, těmi jsou nyní země položené více na východ, jako je Slovensko, Rumunsko, Bělorusko nebo Gruzie, či Polsko. Zároveň je úroveň úhrnné plodnosti v ČR již vyšší než u sousedních států Německa i Rakouska.

Pro porovnání současného vzestupu počtu narozených s předchozím vývojem od roku 1950 je zařazen obrázek IV.1, kde je zřejmý pokles z vysokých hodnot v padesátých letech, následná stagnace let šedesátých, a především baby-boom první poloviny sedmdesátých let, kdy rostl především počet dětí narozených vdaným ženám v mladém věku. V posledních letech je zřejmá změna struktury počtu narozených, a to jednak růst počtu a podílu narozených mimo manželství, a za druhé, pokles plodnosti v nízkém věku a nárůst ve vyšším, neboli posun těžiště plodnosti na věk 30 a výše.

¹ Kromě zpracovaného počtu narozených se v roce 2007 narodilo 17 dětí v rámci utajených porodů a nalezených dětí podle zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, ve znění zákona č. 422/2004 Sb.

Obr. IV.1 Počet živě narozených dětí podle věku a rodinného stavu matky, 1950-2007

V roce 2007 pokračoval trend vzestupu podílu dětí rodičů se mimo manželství (viz tabulka IV.2). Na neprovdané ženy připadlo již 34,5 % všech živě narozených dětí. Tento podíl je přitom ještě vyšší u prvorozených (43,9 %) nebo mezi ženami se základním vzděláním (68,7 % oproti 16,3 % u vysokoškolaček). Mezi neprovdanými matkami převažují mladé svobodné ženy, zastoupení rozvedených na nemanželské plodnosti se od roku 1991 snížilo z 25 na 18 % (tab. IV.3). Není však zcela zřejmé, jaký podíl mimomanželské plodnosti je zastoupen osamělými ženami a jaký podíl je realizován v nesezdaných soužitích, t.j. jaký podíl dětí narozených neprovdaným matkám je přiváděn do úplných, funkčních rodin, a jaký podíl připadá na osamělé ženy.

Tab. IV.2 Živě narozené děti podle pořadí a rodinného stavu ženy, 1991-2007

Pořadí	1991	1999	2002	2005	2006	2007
Živě narození v manželství						
1. pořadí	56 859	32 353	30 919	29 962	30 287	30 333
2. pořadí	43 476	29 191	28 621	30 079	30 237	32 999
3.+ pořadí	16 316	9 501	9 787	9 761	10 048	11 763
Celkem	116 651	71 045	69 327	69 802	70 572	75 095
Živě narození mimo manželství						
1. pořadí	7 903	10 716	13 826	19 968	21 536	23 717
2. pořadí	2 440	4 415	5 826	7 914	8 801	10 401
3.+ pořadí	2 360	3 295	3 807	4 527	4 922	5 419
Celkem	12 703	18 426	23 459	32 409	35 259	39 537
Podíl narozených mimo manželství (%)						
1. pořadí	12,2	24,9	30,9	40,0	41,6	43,9
2. pořadí	5,3	13,1	16,9	20,8	22,5	24,0
3.+ pořadí	12,6	25,8	28,0	31,7	32,9	31,5
Celkem	9,8	20,6	25,3	31,7	33,3	34,5

Tab. IV.3 Živě narozené děti podle rodinného stavu ženy, 1991-2007

Rodinný stav ženy	1991	1999	2002	2005	2006	2007
Svobodná	9 226	13 966	18 095	25 753	28 292	32 026
Vdaná	116 651	71 045	69 327	69 802	70 572	75 095
Rozvedená	3 120	4 180	5 086	6 354	6 674	7 208
Ovdovělá	357	280	278	302	293	303
- podíl rozvedených na nemanželské plodnosti (%)	24,6	22,7	21,7	19,6	18,9	18,2

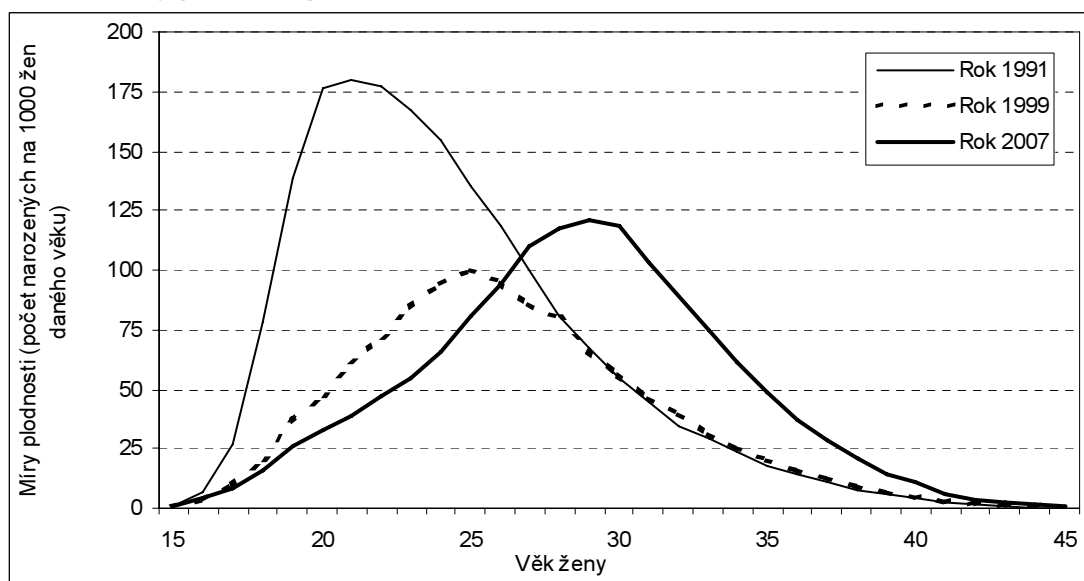
Od roku 2007 sleduje Český statistický úřad údaje za otce nejen u manželsky narozených, ale u všech narozených dětí. To umožňuje analyzovat jednak charakteristiky otců nemanželských dětí, jednak podíl nevyplněných údajů o otcích (tab. IV.4). Pokud předpokládáme, že v případě vyplněného údaje o otci nemanželského dítěte jde spíše o kohabitaci rodičů, zatímco v případě nevyplněného údaje je otec neznámý, či se k otcovství dítěte nehlásí, dostáváme další zajímavý nástroj pro analýzu nemanželské plodnosti. V roce 2007 se narodilo mimo manželství 39,5 tisíce dětí, z nichž byly u 71,5 % uvedeny údaje o otci, u 28,5 % údaje chyběly. Podíl chybějících údajů ovšem kolísal v závislosti na dalších charakteristikách, jako je pořadí dítěte, vzdělání matky nebo věk matky. Tak například první dítě žen se základním vzděláním bylo v 82,3 % případů nemanželské, z toho téměř u poloviny nebyly údaje o otci uvedeny. Oproti tomu první dítě vysokoškolaček je v 77,1 % případech narozené v manželství, ze zbývajících nemanželských dětí je u tří čtvrtin otec uvedený. Tato čísla jsou v souladu s faktem, že manželská plodnost je spíše záležitostí žen s vyšším vzděláním, naopak v kohabitaci žijí častěji ženy se vzděláním nižším, avšak poměr osamělých žen je také výrazně vyšší mezi ženami s nízkým vzděláním; zatímco u vysokoškolaček jde o výjimečné případy.

Tab. IV.4 Narození podle rodinného stavu a vzdělání matky a podle dostupnosti údajů o otci, 2007

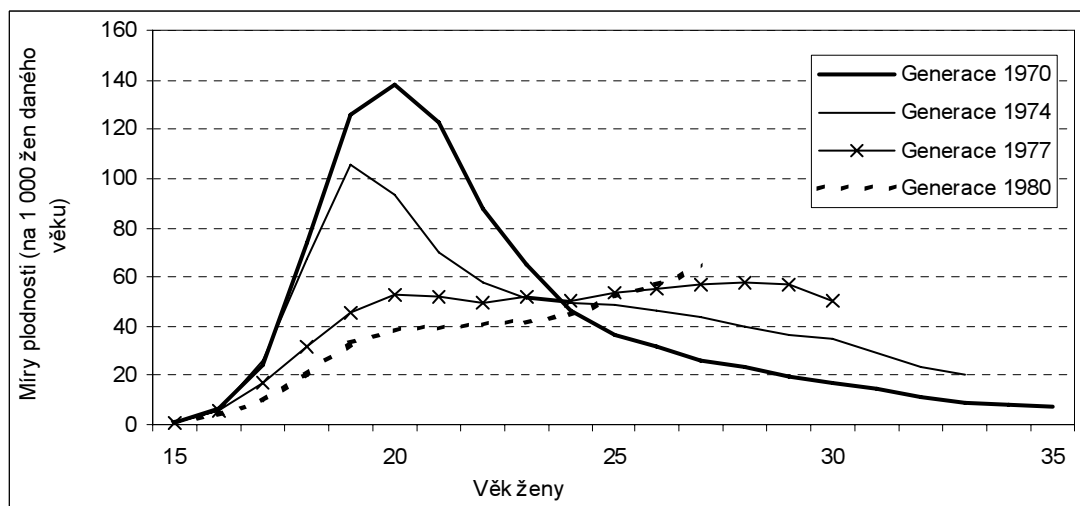
Pořadí dítěte, rodinný stav matky	Vzdělání matky (%)				Celkem
	základní	střední (vyučení)	střední s maturitou	vysokoškolské	
Děti úhrnem					
vdaná	31,3	58,8	72,0	83,7	65,5
nevdaná....otec známý	38,4	30,1	22,0	12,6	24,7
nevdaná....otec neznámý	30,4	11,1	6,0	3,8	9,8
<i>podíl neuvedených údajů o otci u nemanželských dětí</i>	<i>44,2</i>	<i>27,0</i>	<i>21,5</i>	<i>23,0</i>	<i>28,5</i>
První děti					
vdaná	17,7	44,2	62,0	77,1	56,1
nevdaná....otec známý	42,9	40,4	29,8	17,6	31,5
nevdaná....otec neznámý	39,4	15,4	8,2	5,4	12,4
<i>podíl neuvedených údajů o otci u nemanželských dětí</i>	<i>47,8</i>	<i>27,6</i>	<i>21,5</i>	<i>23,4</i>	<i>28,3</i>

Na obrázku IV.2 je vykreslena křivka měr plodnosti podle věku v letech 1991, 1999 a 2007. Ještě na počátku devadesátých let byla plodnost vysoká, koncentrovaná do úzkého věkového rozpětí okolo maxima ve věku 21 let. Během devadesátých let dochází nejdříve k prudkému poklesu měr plodnosti ve všech věkových kategoriích, následně začíná tzv. odkládání (*postponement*) plodnosti do vyššího věku. V roce 1999 bylo maximum ve věku 25 let, v roce 2007 již ve věku 29 let. Zatímco v mladším věku plodnost dále klesá, ve věku nad 27 let míry plodnosti pozvolna rostou. Podíl plodnosti realizovaný ve věku 30 a výše postupně vzrostl ze 14 % v roce 1991 na 24 % v roce 1999 a na 43 % v roce 2007. Průměrný věk matek stoupl z 24,7 v roce 1991 a 26,9 v roce 1999 na 29,1 let v roce 2007, a odkládání porodu do vyššího věku dokládá i fakt, že zatímco v roce 1991 pouhé 4 % žen porodilo první dítě po svých třicátých narozeninách, v roce 2007 již plných 26 % žen začíná svou kariéru matky až po třicítce.

Obr. IV.2 Míry plodnosti podle věku, 1991-2007

Obr. IV.3 Míry plodnosti prvního pořadí žen narozených v roce 1970, 1974, 1977 a 1980

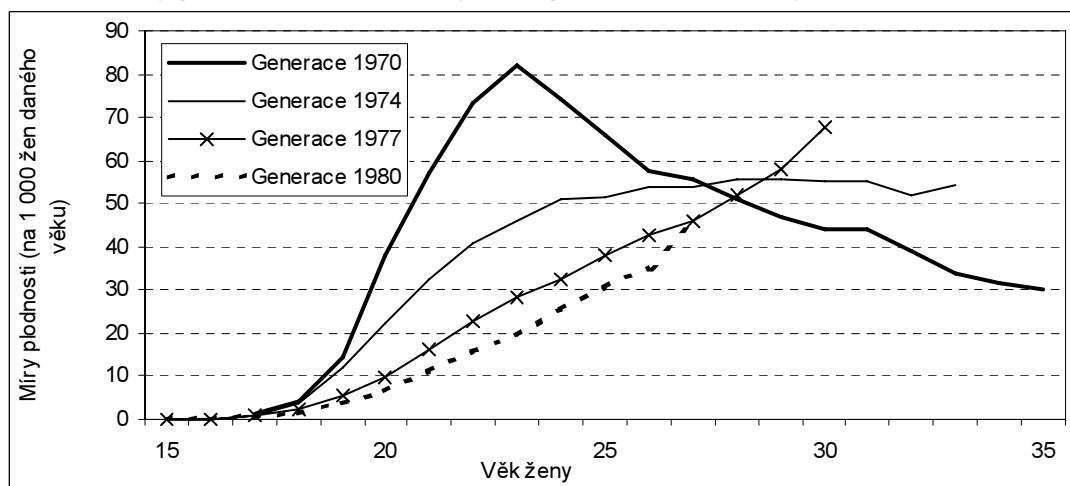
To je zřejmé i z obrázku IV.3, kde je zachycena plodnost prvního pořadí generací žen, jak se vyvíjela v průběhu jejich života (jde tedy o období 1985-2007). Ženy narozené v roce 1970 rodily své první děti stále v nízkém věku, s maximem ve 20 letech, ve starším věku plodnost prudce klesá. Prvorodičky se zároveň koncentrovaly do úzkého věkového pásma 18-23 let. Vliv historických událostí je dobře vidět na generaci 1974, kterou okolo věku 19 let zastihl pokles plodnosti let devadesátých a míra plodnosti se později již nezvýšila. Naopak u generace 1977 je patrný bimodální průběh, kdy po krátké recesi přišlo oživení – generace je rozdělena na ženy, které porodily první dítě ještě za nízkého věku, a na ty, které začaly rodit až ve starším věku po roce 2000. Chování nejmladší generace narozené v roce 1980 již jasně naznačuje posun těžiště plodnosti do vyššího věku okolo 25-30 let. Z generačních ukazatelů vyplývá, že zatímco pouhá čtvrtina žen narozených v roce 1950 ještě neměla ve věku 25 let dítě, z ročníku 1975 to byla již více než polovina a z generace 1980 již tři čtvrtiny. Dále je zajímavé, že téměř třetina žen z generace 1975 ještě neměla dítě ani ve věku třiceti let (tab. IV.5). Konečná bezdětnost mladších generací však záleží na vývoji v příštích letech, především na tom, do jaké míry ženy "stihnou" v pozdějším věku porodit dítě.

Tab. IV.5 Podíl bezdětných žen v daném věku v jednotlivých generacích (v %)

Ve věku	1950	1960	1965	1970	1975	1980
25	24	24	25	32	57	74
30	10	10	12	18	32	x
35	7	7	9	11	x	x
40	6	7	7	x	x	x
45	6	6	x	x	x	x

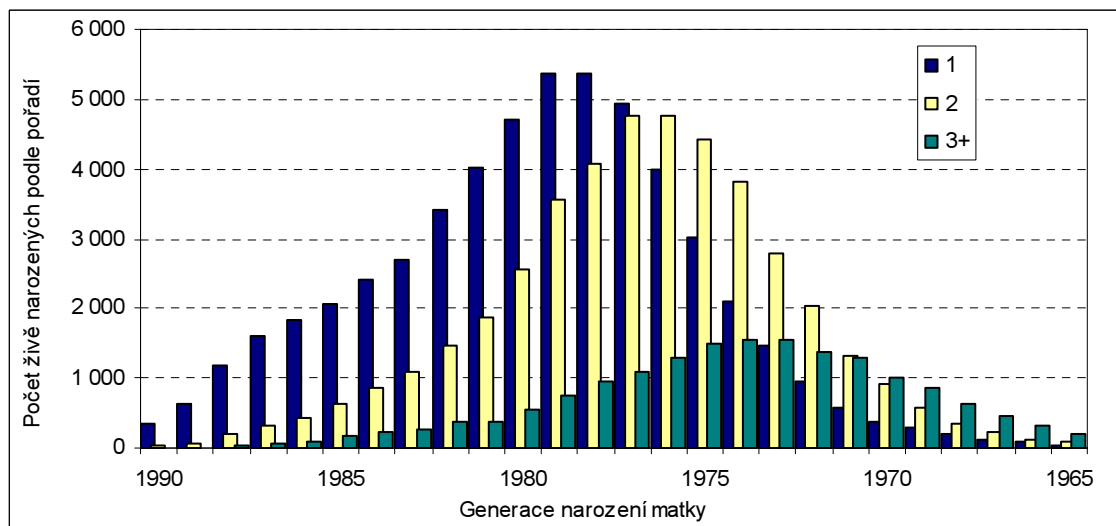
Další obrázek IV.4 zobrazuje míry plodnosti druhého a vyššího pořadí. Také zde je patrné dokonalé překlopení věkové struktury. Zatímco u starších generací plodnost druhého a vyššího pořadí již po pětadvacátých narozeninách klesala, u mladších generací stále roste i po třicítce.

Obr. IV.4 Míry plodnosti druhého a vyššího pořadí žen narozených v roce 1970, 1974, 1977 a 1980

Na obrázku IV.5 znázorňujeme počty narozených v roce 2007 podle pořadí a podle generace matek. Vysoký počet dětí narozených ženám z generací 1974-1980 souvisí se samotným počtem těchto žen, pocházejících z populačně silných ročníků sedmdesátých let (srovnej obr. IV.1). Ovšem až tato sekundární vlna odezní a do věku maximální plodnosti dospějí populačně slabší ročníky žen z let osmdesátých, celkový počet narozených se začne opět snižovat. V horizontu pěti až deseti let se tak pravděpodobně absolutní počty narozených dětí vrátí mezi hranice 100 až 110 tisíc.

Obr. IV.5 Počet živě narozených podle pořadí narozeného a podle generace narození matky, 2007

Zajímavé je též porovnat specifickou plodnost žen podle věku a rodinného stavu, kdy se děti svobodných žen vztahují k počtu svobodných žen, naopak manželské děti se vztahují k počtu žen vdaných (tab. IV.6). Zde je patrné, že pokles plodnosti v mladém věku byl způsoben zejména poklesem manželské plodnosti, a zároveň poklesem podílu vdaných žen. Zatímco v roce 1991 byla více než polovina žen vdaných již ve věku 21 let, do roku 2007 se medián posunul nad hranici 29 let. Specifická plodnost vdaných žen se v mladém věku navíc snížila o 20-30 %, naopak roste plodnost vdaných žen ve starším věku, především nad 26 let. Také plodnost svobodných žen vzrostla především od věku 26 výše, od věku 35 let dokonce převyšuje intenzitu plodnosti vdaných žen.

Tab. IV.6 Plodnost žen podle věku a rodinného stavu (na 1 000 žen daného stavu), 1991 a 2007

Věk ženy	Všechny ženy		Svobodné ženy		Vdané ženy		Podíl vdaných žen (%)	
	1991	2007	1991	2007	1991	2007	1991	2007
18	79	16	17	14	564	380	11	0
19	139	26	21	22	459	352	27	1
20	177	33	25	25	377	294	43	3
21	179	38	27	28	300	237	56	5
22	177	47	30	30	256	231	65	8
23	167	55	30	32	221	205	71	13
24	155	66	29	34	193	205	76	18
25	135	80	35	39	161	204	79	25
26	119	94	33	45	137	194	81	32
27	100	110	35	52	113	196	82	40
28	81	117	34	57	89	185	83	46
29	67	121	32	65	72	170	84	52
30	55	118	29	69	59	153	84	58
31	44	103	26	70	47	125	84	62
32	34	89	19	66	36	103	85	64
33	29	75	23	64	30	82	84	66
34	24	62	19	57	24	66	84	68
35	18	48	16	51	18	50	83	69
36	14	37	13	40	14	37	83	69
37	11	29	13	34	11	28	83	69
38	7	21	8	23	7	20	82	69
39	6	15	6	14	6	14	82	69
40	4	11	3	16	4	9	81	70

Na rozdíl od rostoucí nemanželské plodnosti klesá podíl manželských dětí prvního pořadí narozených do osmi měsíců po sňatku (předmanželské koncepce) – v roce 2007 činil 30,4 %. Dřívější vysoký podíl předmanželských koncepcí, kdy se až polovina nevěst vdávala těhotných, od poloviny devadesátých let zvolna klesal s tím, jak kvalitní antikoncepce omezila podíl nechtěných těhotenství, a jak část párů s dítětem zůstávala nesezdaná, nebo se brala až po narození dítěte. Průměrný interval mezi sňatkem a narozením prvního dítěte v manželství se od roku 1991 zvýšil z 1,2 roku (1,7 v roce 1999) na současných 2,1 roku. Průměrný věk matek rodičů v manželství v roce 2007 činil 30,0 roku, průměrný věk otce činil v manželství 33,4 roku, o 5,8 roku více než v roce 1991. Rozdíl mezi věkem otce a matky v manželství, jež dosahuje 3,4 roku, je srovnatelný s věkovým rozdílem mezi snoubenci při sňatku.

Průměrný věk otců v roce 2007 činil 31,0 roku u dětí svobodných partnerek, 33,4 v manželství a 35,3 pro děti rozvedených a ovdovělých žen. Celkově činil 32,9 roku, prvorozené děti (z pohledu matky) měly otce v průměru 31,2 leté.

Meziporodní intervaly mezi prvním a druhým dítětem, i mezi druhým a třetím dítětem, se též zvýšily. Druhé dítě se v průměru rodí, když je jeho staršímu sourozenci 5,1 roku (v roce 1991 rozdíl činil 3,7), u třetího dítěte je rozdíl ještě vyšší (6,6 roku, v roce 1991 pouze 5,6). Nejčastější porodní interval je však 2-3 roky po narození předchozího dítěte, u dětí čtvrtého a vyššího pořadí dokonce pouze 1-2 roku, průměr zvyšují narození po delší době od předchozího sourozence, což jsou často děti rozvedených a opakovaně vdaných žen s novým partnerem.

Přestože počet cizinců žijících na území České republiky postupně roste, počty narozených dětí s cizím státním občanstvím na našem území zůstávají velmi nízké, v roce 2007 představovaly 1,8 % živě narozených dětí (t.j. 2 094). Nejčastěji se jednalo o děti s vietnamským státním občanstvím (767 živě narozených dětí), následovaly děti s občanstvím Ukrajiny (431) a Slovenska (249). V některých regionech je však podíl výrazně vyšší, například v Praze tvoří narozené děti s cizím státním občanstvím 5,3 % a v Karlovarském kraji dokonce 6,5 % (z čehož téměř tři čtvrtiny tvoří Vietnamci).

Zajímavé charakteristiky plodnosti a porodnosti nalezneme též v publikaci Rodička a novorozenec (Ústav zdravotnických informací a statistiky, 2007). Přestože tyto statistiky vycházejí z jiných zdrojů než údaje ČSÚ, lze shnout, že v posledních dvou desetiletích jednak roste podíl žen, jež rodí cisařským řezem (okolo 8 % na počátku devadesátých let, 13 % v roce 1999 a 19 % v roce 2006), jednak klesá podíl dětí narozených s vrozenou vadou, jež činil 4,3 % v roce 1999 a 3,4 % v roce 2006. Podíl porodů po umělém oplodnění dosahoval 1,0 % v roce 2006, tento podíl je však pravděpodobně podhodnocen, neboť podle vyjádření odborníků se v současné době v ČR rodí po mimotělním oplodnění více než 3 % všech narozených dětí a lze reálně předpokládat, že se zvyšujícím se věkem prvorodíček, s nárůstem počtu párů se sníženou plodností muže a díky dalším civilizačním faktorům bude počet léčených párů dále narůstat.²

Tab. IV.7 Vícečetné porody, 1991-2007

Četnost porodu	1991	1999	2002	2005	2006	2007
Jedno dítě	127 497	86 829	89 979	98 607	101 855	110 285
Dvojčata	1 157	1 427	1 502	1 926	2 115	2 298
Trojčata	13	29	20	13	15	22
Čtyřčata	-	1	1	-	-	-
Porody celkem	128 667	88 286	91 502	100 546	103 985	112 605
Podíl vícečetných porodů (%)	0,9	1,7	1,7	1,9	2,0	2,1

Se státním rodičkám a s lepší zdravotní péčí o ně souvisí též fakt, že se živě rodí více dětí s nízkou porodní hmotností. Podíl novorozenců s porodní hmotností pod 2 500 gramů vzrostl mezi roky 1991 a 2007 z 5,9 % na 7,4 %. Zároveň vzrostl podíl předčasně narozených dětí (do 37. týdne těhotenství) z 9,2 % v roce 1991 na 13,0 % v roce 2007. Roste také podíl vícečetných těhotenství, zatímco v roce 1991 došlo ke 1 157 porodům dvojčat a třinácti porodům trojčat, v roce 2007, při nižším celkovém počtu porodů, došlo již k 2 298 porodům dvojčat a 22 porodům trojčat. Podíl vícečetných porodů se tak během 17ti let zvýšil z 0,9 na 2,1 % (tab IV.7). Tento podíl se přitom předchozích 40 let pohyboval stabilně mezi 0,9-1,2 %, jde tedy o fenomén poslední doby, spojený jednak s rostoucím podílem umělých oplodnění a za druhé s vyšším věkem matek.

Závěrem uvádíme též alternativní metody výpočtu syntetického ukazatele plodnosti (viz tab. IV.8), protože ukazatel úhrnné plodnosti (úp) je právě probíhajícím posunem plodnosti do vyššího věku zkreslený a podhodnocený. Úprava navržená Bongaartsem a Feeneyem násobí stávající úp redukčním koeficientem, který odráží meziroční změnu průměrného věku matky. Tabulky plodnosti počítají narozdíl od úp, která je součtem měr plodnosti podle věku matky (počet narozených dětí vztážený ke všem ženám daného věku), s pravděpodobnostmi, kde počet narozených v určitém pořadí je vztahován k počtu žen, jež již porodily daný

² Mardešić, T. (2006). Úspěšnost asistované reprodukce. In Hana Konečná (ed.). Reprodukční zdraví 2006. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích.

počet dětí minus jedna (porody prvního pořadí jsou vztaženy k ženám bezdětným). Počty žen podle počtu narozených dětí jsou přitom odhadnuty z údajů zjištěných v rámci Sčítání lidu 1991 nebo 2001. Výpočet průměrné parity vychází namísto z věkově specifických měř z meziporodních intervalů, kdy narozené děti daného pořadí a daného počtu let od předchozího porodu jsou vztaženy k počtu narozených dětí daného pořadí před daným počtem let (například počet dětí druhého pořadí narozených v roce 2007 tři roky po předcházejícím porodu je vztažen k celkovému počtu prvorozených v roce 2004). Z tohoto důvodu není výsledný ukazatel zkreslený odkládáním rození do vyššího věku, ale pouze případným zvětšováním meziporodních intervalů³.

Tab. IV.8 Alternativní ukazatele celkového vývoje plodnosti, 1991-2007

Všechna pořadí	1991	2001	2002	2005	2006	2007
Úhrnná plodnost	1,86	1,15	1,17	1,28	1,33	1,44
Úhrnná plodnost - Bongaarts-Feeney	1,93	1,71	1,64	1,81	1,76	1,80
Tabulková plodnost	1,98	1,27	1,30	1,39	1,43	1,51
Průměrná parita	1,91	1,49	1,53	1,71	1,77	1,94
První pořadí						
Úhrnná plodnost	0,91	0,54	0,56	0,63	0,66	0,69
Úhrnná plodnost - Bongaarts-Feeney	0,93	0,82	0,78	0,92	0,90	0,87
Tabulková plodnost	0,96	0,76	0,76	0,79	0,81	0,82

³ Podrobněji o různých typech výpočtu agregovaných ukazatelů plodnosti viz Sobotka, T. (2003). Změny v časování mateřství a pokles plodnosti v České republice v 90. letech. *Demografie* 45 (2): 77-87.